

І. М. Цюпак, Херсонський державний університет

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ
НА ОСНОВІ ВИВЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ
ВИХОВАТЕЛІВ ХЕРСОНЩИНИ**

Цюпак І. М.

Особливості організації трудового виховання дітей на основі вивчення педагогічного досвіду вихователів Херсонщини

У статті описано особливості організації трудового виховання дітей на основі вивчення педагогічного досвіду вихователів Херсонщини. Розкрито досвід майстрів педагогічної праці.

Ключові слова: трудове виховання, дошкільний вік, педагогічний досвід

Цюпак І. Н.

Особенности организации трудового воспитания детей на основе изучения педагогического опыта воспитателей Херсонщины

В статье описаны особенности организации трудового воспитания детей на основе изучения педагогического опыта воспитателей Херсонщины. Раскрыт опыт мастеров педагогического труда.

Ключевые слова: трудовое воспитание, дошкольный возраст, педагогический опыт

Постановка проблеми. Вирішуючи проблеми дошкільної освіти, варто частіше звертатися до багатоаспектної педагогічної спадщини, велика частина якої залишається не дослідженою. Аналіз праць, що стосуються розвитку теорії і практики трудового виховання дошкільників, засвідчує, що проблеми, які необхідно розв'язувати в сучасних дошкільних закладах і раніше хвилювали педагогів, методистів та громадських діячів. Дошкільна освіта нині потребує розвитку нових концепцій, впровадження нових методик, створення яких передбачає ґрунтовний аналіз та переосмислення теоретико-методичної спадщини, бо саме історичний досвід становлення і розвитку дошкільного виховання при відомствах – це скарбниця корисних педагогічних ідей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченням питання виховного значення праці дітей у дитячому садку і сім'ї займалися З. Борисова, В. Павленчик, Г. Беленька, М. Машовець. Д. Ведмеденко розкриває особливості трудового виховання дітей. Л. Пісоцька розкриває теоретичні аспекти трудового виховання, де ключовою проблемою є ознайомлення дітей із працею дорослих. Науковці-психологи визначають три основні форми праці: споживча, виробнича і творча (З. Ікуніна, Є. Клімов, О. Кононко, Н. Ляшова, О. Солодухова, В. Тютюнник). Вивчення досвіду педагогів-практиків розкривають перед сучасним вихователем картину становлення та розвитку дошкільної педагогічної думки, майстерності, вміння пристосовуватися до змін у політиці, економіці та культурному житті країни.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. На сьогоднішній момент не існує роботи, яка ґрунтовно розкривала особливості організації трудового виховання дітей у відомчих дошкільних закладах Херсонщини.

Мета статті: описати особливості організації трудового виховання дітей у відомчих дошкільних закладах Херсонщини.

Реалізація поставленої мети вимагає розв'язання таких задач:

- 1) на основі вивчення педагогічного досвіду вихователів Херсонщини описати особливості організації трудового виховання дітей;
- 2) розкрити досвід майстрів педагогічної праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток господарських та соціокультурних зв'язків дав підстави для розширення мережі відомчих дошкільних закладів. Які головною метою виховання ставили – підготувати гідного трудівника, патріота своєї країни, гідну зміну старшому поколінню. Вивчення досвіду роботи вихователів відомчих дошкільних закладів Херсонщини є цінним як у педагогічному так і в економічному значенні, області притаманне зосередження різноманітних видів виробництва, які протягом десятиріч суттєво впливали на соціально-економічний розвиток держави.

Освітньо-виховна робота у дитячих дошкільних закладах усіх типів проводилася відповідно до єдиної стандартизованої програми. Це передбачало відсутність будь-якої розбіжностей у реалізації на практиці її вимог. Однак особливість підпорядкування дитячих садків відомчого типу, тобто їх прикріплення до відповідних підприємств, організацій, колгоспів і радгоспів, створювало особливі умови для організації трудового виховання дітей [3, с. 149].

Уявлення про працю в дитини зароджувалися вже тоді, коли вона чула, як батьки, повернувшись з роботи, обговорювали справи виробництва. Вона раділа не зовсім зрозумілим їй трудовим успіхам, пишалася батьком і матір'ю, членами їх бригади. Часто діти, ще нічого не знаючи про досягнення науки і техніки, про справи батьків, вважали себе учасниками великих подій. Вони будували з кубиків „будинки” і розміщували в них „робітників”, споруджували „потяги” і їздили до інших міст. Нехай це була тільки гра, але вона спрямовувала увагу, думки й волю дитини, була стабільним фундаментом для виховання поваги і цікавості до праці [3, с. 149].

Розглянемо досвід роботи з трудового виховання та ознайомлення дітей з працею батьків у відомчих дошкільних закладах Херсонщини різних галузей виробництва.

Різноманітність професій зосереджених у Херсонській області позитивно сприяє вихованню поваги й ознайомлення дітей з професією дорослих. Ознайомлення з професіями, які характерні для харчової промисловості, сільськогосподарського машинобудування, суднобудування і сільського господарства, мало більш широкий спектр взаємодії дитини з різними видами виробництва.

Вихователька дитячого садка колгоспу ім. Леніна Нововоронцовського району Херсонської області Криворученко Н. І. (1972 р.) з метою виховання у дошкільнят працьовитості широко використовувала ознайомлення їх з працею дорослих, пояснення значення праці в житті людини, що сприяє навчанню

цінити й поважати її результати. Вихователь зазначає, що у праці формується особистість дитини, виховується почуття колективізму [4].

Вихователь Криворученко Н. І. зазначає, що не всі діти мали чітку уявлення про працю колгоспників, про її значення. Тому вона систематично проводила екскурсії на різні об'єкти колгоспного виробництва, ознайомлюючи дошкільнят з працею дорослих у полі, саду, на тваринницьких фермах і будівництві. В результаті поглибилися знання дітей про професію і працю хлібороба, механізатора, тваринників, вони на власні очі побачили, як багато у колгоспі різних машин і механізмів, що полегшують вирощування і збирання врожаю, догляд за тваринами тощо. Жваві враження дітей від побаченого відображались у розповідях, які вихователь намагалася спрямувати так, щоб найповніше розкрилося перед дітьми суспільне значення праці їхніх батьків [4].

Прикладом колективної праці була робота теслярів з колгоспної бригади будівельників, які приходили ремонтувати обладнання. Діти спостерігали, допомагали: підносили дощечки, прибирали тріски [4].

Через невелику відстань колгоспу до районного центру вихователь мала можливість ознайомити дітей з роботою деяких установ. Під час екскурсії на пошту дітям розповіли про працю листоноші, показали як відправляють листи, телеграми, посилки, підкреслюючи значення праці зв'язківців для всіх людей. На екскурсії до бібліотеки дошкільнята розглядали полиці з книжками, познайомилися з бібліотекарем і дізналися як слід поводитися з книжкою, відвідали читальний зал де дорослі та старші діти мають змогу ознайомитися з художньою та періодичною літературою.

Екскурсія на пошту, в бібліотеку збагатили знання дітей, повніше розкрили роль цих закладів у житті трудівників колгоспного села. Здобуті знання закріплювались у бесідах, розширювались уявлення про працю дорослих на заняттях з малювання, ліплення, рідної мови. Після екскурсії на будівництво діти почали гратися в будівельників, цю гру використовували для уточнення і закріплення їхніх знань про професію будівельника, про працю муляра, штукатура, кранівника та ін. [4].

Крім екскурсій, спостережень, бесід, проводилося читання художніх творів, через які поступово вихователь підводила дітей до висновку, що все, чим ми користуємося в житті, створене людською працею і тому треба з повагою ставитися до людей, до результатів їхньої праці [4].

Директор Херсонського дошкільного дитячого будинку Чекаліна Т. (1974 р.) зазначає: „Щоб утвердити у свідомості дитини народні погляди на працю, ми змалку виховуємо у них звичку працювати” [8]. Перед вихователями стоїть важливе завдання – вміло ознайомити з навколишнім життям, якомога наблизити умови дитячого будинку до домашніх умов, прищеплювати вихованцям трудові навички, розвивати ініціативу, творчість, самостійність у виконанні трудових доручень.

У дошкільному будинку розроблена послідовна система трудового виховання. Починаючи з нескладних доручень, чергування та самообслуговування, дошкільнята привчалися та заохочувалися до праці. На прикладах праці дорослих діти вчилися поважати працю. Склалась традиція по ознайомленню вихованців з виробництвом, у гості до дітей часто приходили заслужені ветерани праці й молоді робітники різних підприємств міста. Вони розповідали про свою професію, показували зразки своїх виробів, дарували фотографії, альбоми, колекції [8].

Вихованці дитячого будинку здійснювали „подорожі у світ праці”, відвідуючи головні підприємства рідного міста. Незабутнє враження залишилося після екскурсії дітей підготовчої групи на Херсонський ордену Леніна бавовняний комбінат, проведена вихователькою Н. К. Єфімовою. На площі перед комбінатом усі розглянули велику Дошку пошани з портретами передових робітників. У просторих і світлих цехах широкі білі стрічки на дитячих очах перетворювалися у різнобарвні яскраві тканини на плаття, сорочки, сарафани. Екскурсія збагатила знання дошкільнят, вони жваво розповідали про працю ткаць. Через декілька днів вихователька повела їх до магазину „Берізка”, де продаються тканини, вироблені на Херсонському

комбінаті, діти побачили, як винагороджується праця ткаць задоволеними усмішками людей, що придбали собі гарну тканину [8].

За час перебування у дошкільному дитячому будинку вихованці ознайомлюються з багатьма трудовими процесами. Вони спостерігають, як виготовляються скляні вироби на склозаводі, цукерки на кондитерській фабриці (задоволено знімають першу пробу цієї смачної продукції), як шиється різноманітне взуття на взуттєвій фабриці, відвідують пекарню, молокозавод тощо. Значення таких екскурсій важко переоцінити. Вони сприяють загальному розвитку дітей, збагачують їхні уявлення про навколишній світ, життя і працю людей, знайомлять з різними галузями виробництва [8].

Чекаліна Т. наголошує про важливість ознайомлення з різноманітними професіями: „Коли діти стануть дорослими, вони підуть працювати на заводи і фабрики, на ферми і в бригади, будуть токарями й орачами, доярками і швеями, агрономами і садоводами. І треба, щоб уже в ранньому віці малята відчули красу простої праці. А цього не можна досягти без гри, без виховання романтичного ставлення до праці, без колективної пройнятості трудовою діяльністю, красою взаємин у колективі – дружбою, товариською взаємодопомогою” [8]. Зважаючи на те, що у сучасному економічно і технічно розвиненому суспільстві різноманітність „простої праці” збільшилась ці слова залишаються актуальними й сьогодні.

У дитячому садку „Золотий ключик” колгоспу ім. Кірова Скадовського району (1982 р.) із явищами суспільного життя дошкільнят починають знайомити на фактах із власної історії: „були колись непомітні села Раденськ, Новомиколаївка, Іскра, Максимівна, Мудрокостогризове, жили кожне саме по собі. А об’єднала їх Радянське влада в один колгосп – і вдесятеро стали сильніші, заможніші!”

Про виховну роботу дитячого садка розповідає голова колгоспу Л. О. Давиденко: „дітей привчають трудитися змалку – доглядають свої діляночки, сад, навіть у сівозмінах розбираються. Полюбляють вони трудові десанти, – це коли вивозимо старшеньких на сад-город Катлахай, ото вже

роздолля! І урок природознавства, і урок праці: салат, перець, баклажани, петрушка, томати, черешня, вишні, яблука, груші... На цілий рік вистачає спогадів і розмов. І, звичайно ж, цілорічно до столу дошкільнят — компоти, соки, сухофрукти із свого власного консервного заводу” [6].

Свідоме ставлення до праці, організованість, повага до трудівників — це також закладається змалку і вдома закріплюється. У дитсадку працює батьківська школа; причому, справа це не лише вихователів дитсадка і педагогів школи, це частина виховної роботи, яку ведуть партійна і громадські організації [6].

Для розширення кругозору та ознайомлення дітей з працею батьків керівництво дитячого садка та колгоспу організовували екскурсії, ось як про це говорить голова колгоспу Л. О. Давиденко: „наші малята скрізь побували, де їх мами й тата працюють: і в полі, де хліб росте, і на фермі молочка покуштували. Як їдуть машиною, здалеку чути. І знаю: теплішає у всіх на душі... Кожний з них стане ким схоче, але більшість – хліборобами, тваринниками, механізаторами. Ходитимуть тротуарами рідного села, чепурними й затишними вулицями серед зелені і квітів. Житимуть у нових будинках з усіма вигодами, трудитимуться на землі, яка вимагатиме їхніх рук. Ми всі трудівники колгоспу ім. Кірова, робимо все для досягнення найвищого і найважливішого кінцевого результату — щоб діти наші росли надійними людьми, вірними Батьківщині. Щоб шанували працю і почувалися господарями на своїй землі” [6].

Про спільну роботу дошкільний заклад – сім’я – громадськість розповідає завідувача дитячим садком „Буратіно” заводу ім. Петровського м. Херсон О. А. Малозинова: „Малюки з „Буратіно”, як і всі інші діти, охоче грають у космонавтів та лікарів. Утім, вони добре обізнані і з суто робітничими професіями. Про це свідчать дитячі малюнки із стенда „Ми любимо наш завод”. Звичайно, відомий робітник О. Стрій, нагороджений орденом Леніна, навряд чи пізнає себе в казковому велетні, а комбайн, що виготовляє завод, схожий у дитячому виконанні на космічний корабель. Та справа не в тім, головне, що професії слюсаря, складальника, лекальника для малечі шановні і знайомі. Воно

й зрозуміло, діти постійно бувають на заводських святах, вітають власними, хоч і недосконалими, але щирими віршами передовиків, добре знають своїх шефів – робітників ремонтно-механічного та складального цехів. Казкова і навдивовижу добра сова, що притулилась серед горщиків з квітами, – подарунок шефів. Вони ж впорядкували спортивні майданчики, потурбувалися про зручні легкі меблі. А щорічний переїзд у село Красне, до моря, хіба подужаєш його без шефів? Ми – бажані гості на всіх заводських урочистостях, завжди готуємо для них святкову веселу програму, а пісня наших малюків „Ми завзяті комбайнери” незмінно викликає оплески” [1].

Завідуюча дошкільним закладом „Сонечко” колгоспу ім. Кірова Білозерського району Херсонської області Курдибайло Н. розповідає про те, що діти у садку знають про економічний стан колгоспу, про високі виробничі показники, результати умілого господарювання, економного використання кожної копійки, кожного літра бензину, кожної цеглини і зернини, так вона про це говорить: „Відвідуючи тваринницькі ферми, механізований тік, борошномельний, консервний, молочний цехи та інші ділянки сільськогосподарського виробництва, діти ознайомлюються з нелегкою, але такою потрібною людям працею сільських трударів, усвідомлюють ціну і склянки молока, і смачної хлібини з колгоспної пекарні. Вони на власні очі бачать, як дорослі бережуть результати людських зусиль, прагнуть якомога доцільніше витратити кожен хвилину робочого часу. Цікаві й повчальні зустрічі з головою колгоспу Д. К. Моторним, передовими колгоспниками організовуємо в дошкільному закладі, запрошуємо їх на свята, тематичні заняття, розваги. Спілкування з ветеранами війни і праці, славними трудівниками — трактористом М. І. Третяком, доярками В. Я. Захаревич, К. Й. Козуб та іншими полишає в дітей яскраві незабутні враження, справляє неоціненний виховний вплив” [4].

Цікаві ефективні форми і методи роботи педагогів, спрямовані на виховання рис бережливості й економності у дітей, завжди дістають підтримку. Так, глибоко вивчається і впроваджується в усіх групах досвід вихователів

3. І. Мерончук (Екран бережливості), М. М. Альошкіної, В. М. Онипченко. Їхнє наставництво над молоддю дало відчутні результати [4].

У дошкільному закладі також працюють пости бережливості. Щомісяця вони доповідають на профспілкових зборах. Тут же вручаються перехідні вимпели „Краща група”, „За економію і бережливість”, перехідний кубок, грамоти. Результати роботи обов'язково доводимо до відома профкому колгоспу. Правління, партком і профком колгоспу, у свою чергу, нагороджують кращих працівників ясел-садка грамотами, путівками, преміями, про що знають і батьки, і діти. Така гласність заохочень сповнює почуттям гордості, підвищує відповідальність працівників. Усе це створює у колективі атмосферу, яка спонукає кожного до бережливості й економії [4].

Курдибайло Н. звертає увагу на те, що тривала і наполеглива спільна робота педагогічного колективу, сім'ї, громадськості колгоспу дає хороші наслідки. Вихованці більш цінують працю своїх батьків та інших дорослих, навчаються дбати про природу, берегти річі, економно витратити воду, електроенергію, різні матеріали і як говорить завідувача [4]: „відчувати себе господарями свого дитячого садка, а завтра – рідного колгоспу, всієї землі, цвітіння й могутність якої – в їхніх руках, в руках майбутніх землеробів, інженерів, науковців”.

Звертаючись до досвіду роботи вихователя ясла-садка „Сонечко” (сmt Каланчак, 1988 р.) Гнибіди Г. Є. перед нами постає педагогічне надбання пов'язане з об'єднанням роботи вихователя і батьків направлене на виховання у дитини працелюбності, бережливості, охайності, на розвиток уміння помітити безладдя і усунути його з власної ініціативи. Власним прикладом пояснювати, що кожна річ цінна, в неї вкладено людську працю. Вихователь наголошує на важливості правильного спілкування у родині, відношення членів родини до соціального оточення. Готуючись до бесіди з батьками Гнибіда Г. Є. враховує вік, їх батьківський досвід, індивідуальні особливості, конкретну ситуацію і навіть настрої, з одними використовує побічні прийоми, іншим радить, третім – рекомендує, до четвертих – вимоглива і принципова. У своїй роботі з батьками

наголошує на важливості й спільності взаємодії вихователя і батьків у навчанні дитини культурі спілкування [7].

З розповіді кореспондента Василенко В. про дитячий комбінат № 6 „Червоні вітрила” Херсонського морського порта: „У групі найменшеньких – зосереджене сопіння, діти нас навіть не помітили. Вони вчаться в’язати прості морські вузли, а хто вже вміє – пробує розв’язувати. ...Пощастило побувати на торжестві. Прийшли гості з морпорту, батьки, бабусі й дідусі, братики й сестрички, а малі господарі розповідали про хлопчиків з Карантинного і пам’ятники їм на острові, про своїх тат і мам, про передовиків порту. Пізніше були морські ігри. Пішли у хід човни з веслами, автотранспортувач, макети автомашин, дерев’яні фортеці – нема межі дитячій фантазії. Ніхто не гримав, не шарпав, не зупиняв, бігали, стрибали, змагалися в силі й кмітливості. Про свої задуми розповідали діти: Максим Муратов – про концерт на майданчику морпорту, Денис Лошкар’єв – про екскурсію на пароплав „Георгій Седов”, Тамара Осауленко, Альоша Семейко – про шаховий турнір у старшій групі з батьком ентузіастом В. В. Левченком, про те як добре, що є автотранспортувач, - хором. Це бригадир докерів Г. І. Уїж добився, щоб списану машину передали в садок. Тепер діти мають, можливість посидіти за кермом, як дорослі, як тато...” [2].

Висновки. Трудове виховання дошкільників на прикладі діяльності підприємств, господарств створювало сприятливі умови для становлення всебічно розвиненої особистості, формуванні моральних рис, а саме працьовитості, відповідальності, виносливості, гордості за своїх батьків, родичів які трудилися на користь суспільства для підняття соціально-економічного рівня своєї країни.

Перспективи подальшого дослідження. Подальші дослідження будуть спрямовані на виявлення шляхів упровадження педагогічного досвіду надбань минулого в умовах діяльності сучасних дошкільних закладів Херсонщини.

Література

1. **Бондаренко О.** Ключ від країни Буратіно (стаття) / О. Бондаренко // Дошкільне виховання. – 1983. – № 2. – С. 25.
2. **Василенко В.** „От і вір”. Дошкільне виховання (стаття) / В. Василенко // Надніпрянська правда. – 1988. – 13 вересня.
3. **Дітковська С. О.** Розвиток відомчих дошкільних закладів у Донбасі в кінці 50-х – початку 90-х років : дис... канд. пед. наук : 13.00.01 / С. О. Дітковська. – К., 2004. – 185 с.
4. **Криворученко Н. І.** Ознайомлення дітей з працею дорослих / Н. І. Криворученко // Дошкільне виховання. – 1972. – № 9. – С. 30 – 34.
5. **Курдибайло Н.** Будуть на землі господарями (Досвід) / Н. Курдибайло // Дошкільне виховання. – 1986. – № 2. – С. 14 – 15.
6. **Смєхова В.** В степу під Херсоном / В. Смєхова // Дошкільне виховання. – 1982. – №2. – С. 22 – 23.
7. **Філіпенко Н.** Мистецтво спілкування (Досвід роботи вихователя ясел-садка „Сонечко” Галини Єгорівни Гнибіді) / Н. Філіпенко // Укрводбудівець. – 1988. – 31 грудня.
8. **Чекаліна Т.** Ідеї В. О. Сухомлинського про працю в роботі дитячого будинку (досвід) / Т. Чекаліна // Дошкільне виховання. – 1974. – № 12. – С. 23 – 26.

Tsyurak I. M.

Features of the organization of labor education of children through the study of teaching experience educators Kherson

This article describes the features of the organization of labor education of children through the study of teaching experience educators Kherson. Disclosed masters of pedagogical work experience.

Key words: labor education, preschool age, teaching experience

Відомості про автора

Цюпак Ірина Миколаївна – викладач кафедри дошкільної освіти Херсонського державного університету. Основні наукові інтереси зосереджені

навколо вивчення історії становлення суспільного дошкільного виховання
Херсонщини.

Стаття надійшла до редакції 26.08.2012 р.
Прийнято до друку 21.12.2012 р.